

мічної діяльності і підвищення добробуту населення та рівня розвитку країни на основі підвищення конкурентоспроможності ЄВС як на регіональному, загальнодержавному, так і на глобальному рівнях. Застосування методів рефлексивного управління ЄВС у конкурентному середовищі сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності та ефективності функціонування загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бурков В.Н., Коргин Н.А., Новиков Д.А. Введение в теорию управления организационными системами / Под ред. чл.-корр. РАН Д.А. Новикова. – М.: Либроком, 2009. – 264 с.
2. Валентієва О.В. Виробничо-економічна система промисловості регіону: розвиток і шляхи підвищення ефективності функціонування (на матеріалах Полтавщини) : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.01 «Економіка промисловості» / О.В. Валентієва. – К., 2001. – 21 с.
3. Вовк В.М. Моделювання інноваційного розвитку потенціалу економіко-виробничих систем : монографія / В.М. Вовк, В.Б. Антонів, Н.І. Камінська. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 388 с.
4. Мальчик М.В. Рефлексивне управління конкурентоспроможністю промислових підприємств : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / М.В. Мальчик ; Ін-т економіки пром-сті НАН України. – Донецьк, 2011. – 32 с.
5. Пискун Е.И. Тенденции развития производственно-экономических систем в Украине. Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 109/2010. Серія: Економіка і фінанси. – Севастополь, 2010. – С. 120-122.
6. Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, прикладные аспекты : монография ; под ред. Р.Н. Лепы: НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк : АПЕКС, 2010. – 306 с. – (Сер.: Жизнеспособные системы в экономике=Життєздатні системи в економіці).
7. Сергеева Л.Н. Роль рефлексивного управления в обеспечении жизнеспособности социально-экономических систем. – Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, прикладные аспекты / [Р.Н. Лепа, Л.Н. Сергеева и др.] : монография // НАН Украины, Институт экономики промышленности. – Донецк : АПЕКС, 2010. – 306 с.
8. Сергеева Л.Н. Нелинейные модели сложных экономических систем : дис. ... д-ра екон. наук : 08.03.02 / Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2004.
9. Степанов В.В. Организационно-экономические проектирование и адаптация производственных систем. – М.: МГИУ, 1998. – 32 с.

УДК 336.7

Сидоренко О.М.

*доцент кафедри банківської справи
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України*

Савченко Г.О.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вищої математики
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України*

Кібік Н.С.

*студентка
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України*

ПРИБУТОК БАНКУ ТА ФАКТОРИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

У статті розглянуто поняття прибутку банку та прибутковості його діяльності. Визначено основні фактори впливу на прибуток. Проведено факторний аналіз та розроблено багатфакторну модель формування прибутку банківської установи.

Ключові слова: прибуток, прибутковість, факторний аналіз, мультиплікатор капіталу, рентабельність доходу, доходність активів.

Сидоренко О.Н., Савченко А.О., Кібік Н.С. ПРИБЫЛЬ БАНКА И ФАКТОРЫ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ

В статье рассмотрено понятие прибыли банка и прибыльность его деятельности. Определены основные факторы, влияющие на прибыль. Проведен факторный анализ и разработана многофакторная модель формирования прибыли банковского учреждения.

Ключевые слова: прибыль, доходность, факторный анализ, мультипликатор капитала, рентабельность дохода, доходность активов.

Sidorenko O.N., Savchenko A.O., Kybyk N.S. PROFIT BANK AND FACTORS OF ITS FORMATION

In this article the concept of bank profits and profitability of its operations. The main impacts on profits. A factor analysis and developed a multifaceted model of profit bank.

Keywords: profit, profitability, factor analysis, equity multiplier, profitability income yield assets.

Постановка проблеми. У сучасних ринкових умовах досягнення високого рівня розвитку банківської системи є можливим через пошук і виконання заходів, що спрямовані на підвищення якості та ефективності процесу управління фінансовим результатом банків. В умовах жорсткої конкуренції та необхідності забезпечення економічного зростання будь-якої організаційної структури основним завданням ме-

недженству залишається удосконалення системи аналізу та оцінки фінансового результату, визначення впливу факторів формування прибутку з метою підвищення прибутковості та впровадження рекомендацій, основаних на результатах аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саме тому питання вивчення можливостей використання факторного аналізу у процесі оцінки фінансового ре-

зультату банку приділяється значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Серед них В.М. Кочетков, О.В. Омельченко, І.В. Сало, Л.М. Кіндрацька, О.О. Клімова, О.Д. Вовчак, О.А. Криклій, Н.Г. Маслак, М.Р. Ковбасюк, І.А. Бланк.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних і зарубіжних економістів, слід зауважити, що питання управління прибутком банку ще не вирішені повною мірою. Так, залишаються недостатньо вивченими і вимагають подальших досліджень питання щодо розробки моделі формування прибутку банку.

Мета статті. Основною метою дослідження є вивчення економічної сутності понять «прибуток» та «прибутковість», дослідження факторів, які впливають на прибуток банку та розробка багатофакторної моделі формування прибутку банку.

Виклад основного матеріалу. Основним показником, який узагальнює результати діяльності, та індикатором ефективності діяльності банку, є прибуток. Він має універсальне значення, дає уявлення про характер, зміст, функціональну спрямованість та обсяг діяльності установи.

Прибутковість відіграє важливу роль у діяльності банку, оскільки досягнення задовільного рівня прибутку дозволяє поповнювати капітал, формує основу життєдіяльності та зростання банку, а також забезпечує прийнятний рівень дивідендних виплат акціонерам [6].

Визначення сутності прибутку як економічної категорії має важливе значення для управління процесами його формування, виявлення факторів, що впливають на його величину, дає знання, необхідні для розробки заходів щодо збільшення прибутку, його максимізації і перспективного планування.

В.М. Кочетков та О.В. Омельченко вважають, що прибуток – це головний показник результативності роботи банку. Кількісний та якісний аналіз прибутковості проводиться з метою визначення фінансової стійкості банку та оцінки ефективності його роботи за визначений звітний період [2, с. 43].

Прибутковість банку, відповідно, – це система показників, що показують і оцінюють в сукупності прибуток, отриманий банком, відносно джерел(факторів), які впливають на кінцеві результати роботи банку. Варто використовувати комплексний підхід, тобто для аналізу прибутковості використовувати систему показників прибутковості банку, оцінюючи різні позиції, як з використанням загальних показників прибутковості, так і показників прибутковості роботи окремих підрозділів, напрямів бізнесу(казначейського, оптового, роздрібного), банківських продуктів, клієнтів, персоналу та аналізу рентабельності проектів [4].

Так як прибуток – це різниця між доходами й витратами, то абсолютна величина прибутку в банку в цілому перебуває у прямо пропорційній залежності від кількості реальних робочих активів, що утворюють основний банківський дохід, й обернено пропорційній залежності від

обсягу витрат по пасивним операціям та іншим витратам [4].

Одним із шляхів визначення ефективності роботи банку є оцінка рівня його прибутковості (рентабельності). Аналіз прибутковості – це складне завдання з певних причин. По-перше, кожен аспект банківських операцій впливає на його прибутковість і має братися до уваги. По-друге, правила бухгалтерського обліку щодо визначення доходів і витрат складні, тому завжди залишається місце для довільних суджень та інтерпретацій [1, с. 397].

Аналіз прибутковості, крім простого виміру результатів діяльності банку, дозволяє визначити його фінансовий стан і визначити якість його активів.

Важливою складовою частиною механізму управління прибутком банку є системи і методи його аналізу. Аналіз прибутку являє собою процес дослідження умов та результатів його формування і використання з метою виявлення резервів подальшого підвищення ефективності управління ним.

Метою аналізу прибутку і рентабельності є збільшення абсолютної величини прибутку та підвищення рентабельності банку на основі ефективного управління доходами і витратами. З огляду на це, І.В. Сало розглядає прибуток як головний фактор для різних методів оцінки ефективності діяльності банків (рис. 1) [5].

Отже, аналіз прибутку і рентабельності ґрунтується на аналізі доходів та витрат банку. Відповідно до мети визначають такі основні завдання аналізу прибутку та рентабельності:

- оцінка виконання плану прибутку;
- оцінка динаміки прибутку в цілому, за складом та структурою;
- факторний аналіз прибутку;
- визначення тенденцій динаміки прибутку за тривалий період; аналіз показників прибутковості діяльності банку.

Для проведення факторного аналізу оцінки прибутковості необхідно побудувати багатофакторну залежність із наступним аналізом впливу кожного окремого фактора на кінцевий результат. Дослідження прибутку не може вважатися повним без проведення факторного аналізу.

Актуальність факторного аналізу визначається необхідністю вчасно реагувати на зміни, що відбуваються у процесі функціонування будь-якого підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища.

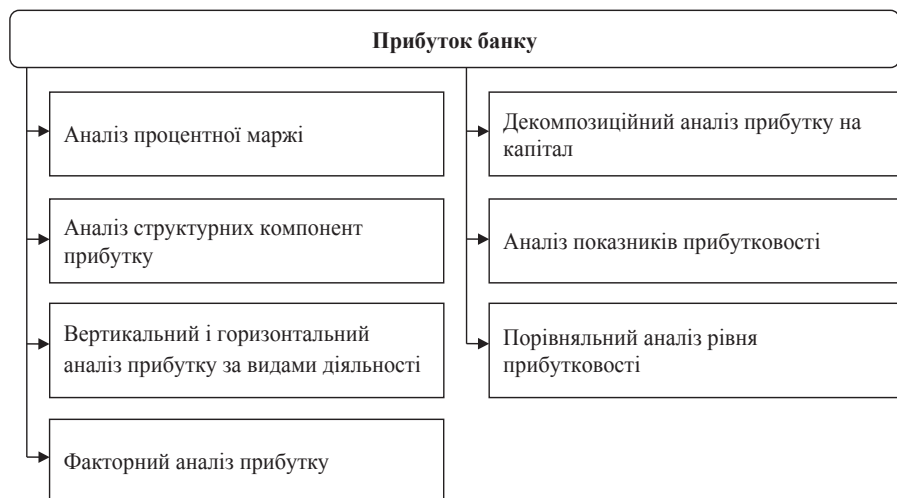

Рис. 1. Використання прибутку банку у методах оцінки ефективності його діяльності

Факторний аналіз – це методика комплексного системного вивчення і оцінки впливу факторів на величину результативних показників. Практична реалізація проведення факторного аналізу передбачає, у першу чергу, визначення типу факторної моделі. У практиці виділяють детермінований та стохастичний типи, однак для оцінки фінансового результату підприємства, як правило, використовують детермінований, оскільки для нього є характерним функціональний зв'язок факторів з досліджуваним (результативним) показником, а для стохастичного притаманний неповний, ймовірний (кореляційний).

Чистий прибуток, що відображає фінансовий результат комерційної діяльності банку, в основному формується під впливом таких факторів:

- зміна розміру власного капіталу (K);
- зміна рентабельності доходу (R_d);
- зміна рівня ефективності використання активів (D_a);
- зміна рівня мультиплікатора капіталу (M_k) [3, с. 45]

Модель, що використовується для факторного аналізу прибутку, виглядає таким чином (1) [3, с. 45]:

$$\text{Прибуток} = K \times \frac{\text{ЧП}}{\text{ОД}} \times \frac{\text{ОД}}{\text{Азаг}} \times \frac{\text{Азаг}}{K}, \quad (1)$$

або в агрегованому вигляді (2):

$$\text{Прибуток} = K \times D_a \times M_k \times R_d. \quad (2)$$

Розрахунок факторних впливів на чистий прибуток проводиться у такій послідовності:

- розрахунок загальної зміни прибутку (3)

$$\Delta\Pi = \Pi - \Pi_0, \quad (3)$$

де Π – прибуток звітного (поточного) року;

Π_0 – прибуток базового року [1, с. 402];

- розрахунок впливу на прибуток зміни розміру капіталу (4):

$$\Delta\text{Прибуток}K = (K1 - K0) \times D_a^0 \times M_k^0 \times R_d^0, \quad (4)$$

де $K1$ – власний капітал звітного періоду;

$K0$ – власний капітал базового періоду;

R_d^0 – рентабельність доходу базового періоду;

D_a^0 – рівень ефективності використання активів базового періоду;

M_k^0 – мультиплікатор капіталу базового періоду [1, с. 403].

- розрахунок впливу на прибуток зміни рівня ефективності використання активів (5):

$$\Delta\text{Прибуток}D_a = K1 \times (D_a^1 - D_a^0) \times M_k^0 \times R_d^0, \quad (5)$$

де D_a^1 – рівень ефективності використання активів звітного періоду [1, с. 403];

- розрахунок впливу на прибуток зміни мультиплікатора капіталу (6):

$$\Delta\text{Прибуток}M_k = K1 \times D_a^1 \times (M_k^1 - M_k^0) \times R_d^0, \quad (6)$$

де M_k^1 – мультиплікатор власного капіталу звітного періоду [1, с. 403].

- розрахунок впливу на прибуток зміни розміру рентабельності доходу (7):

$$\Delta\text{Прибуток}R_d = K1 \times D_a^1 \times M_k^1 \times (R_d^1 - R_d^0), \quad (7)$$

де R_d^1 – рентабельність доходу звітного періоду [3, с. 46-47].

Факторний аналіз сприяє виявленню параметрів, що впливають на зміну розміру прибутку банку, і дозволяє регулювати розмір прибутку та рентабельність власного капіталу банку за рахунок управління факторами, що впливають на прибуток та норму прибутку на капітал [3, с. 47].

У таблиці 1 представлені вихідні дані, взяті з фінансової звітності ПАТ «Банк «Київська Русь», у таблиці 2 – показники, необхідні для розрахунку факторної моделі.

На початку аналізу розрахуємо загальну зміну прибутку (табл. 3).

З наведеної таблиці бачимо зміну прибутку з 2011 року по 3 квартал 2014 року включно відносно попереднього періоду. Отже, протягом 2011 року ПАТ «Банк «Київська Русь» мав прибуток у розмірі 365 тис. грн, протягом 2012 р. – 1288 тис. грн, 2013 р. – 2145 тис. грн, за 3 квартали 2014 р. банк має збиток у розмірі 2830 тис. грн. Останнє можна пояснити нестабільною фінансовою та політичною ситуацією в країні, проте банк сподівається до кінця поточного звітного періоду змінити ситуацію. Крім ситуації в країні та інших подібних причин існують певні фактори, які прямо впливають на зміну прибутку банку. Саме тому далі проаналізуємо вплив кожного з факторів, визначених раніше.

Розрахунок впливу на прибуток зміни розміру капіталу представлено у таблиці 4.

Тобто можна зробити висновок, що зростання прибутку банку у 2011 р. відбулося за рахунок збільшення капіталу на 148 360 тис. грн, прибуток банку збільшився на 93,347 тис. грн. У 2012 році,

Таблиця 1

Показники діяльності ПАТ «Банк «Київська Русь», необхідні для проведення факторного аналізу

Показники	2010	2011	2012	2013	За 3 квартали 2014
Сукупні активи	4939618	5637272	5586024	8368408	8891690
Балансовий капітал	282902	431262	497419	556395	572820
Операційний дохід банку	197865	218409	252246	257974	179172
Прибуток	178	543	1831	3976	1146

Таблиця 2

Показники діяльності ПАТ «Банк «Київська Русь», необхідні для розрахунку факторної моделі

Показники	2010	2011	2012	2013	За 3 квартали 2014
Дохідність активів	0,040	0,039	0,045	0,031	0,020
Мультиплікатор капіталу	17,461	13,072	11,230	15,040	15,523
Рентабельність доходу	0,001	0,002	0,007	0,015	0,006

Таблиця 3

Розрахунок загальної зміни прибутку ПАТ «Банк «Київська Русь»

Показник	2011	2012	2013	За 3 квартали 2014
Загальна зміна прибутку	365	1288	2145	-2830

Таблиця 4
Результат впливу зміни розміру капіталу на прибуток банку ПАТ «Банк «Київська Русь»

Показник	2011	2012	2013	За 3 квартали 2014
Δ Прибуток	93,347	83,298	217,091	117,373

порівняно з попереднім, балансовий капітал був збільшений на 66 157 тис. грн, що призвело до зростання прибутку на 83 298 тис. грн. У 2013 р. та за 3 квартали 2014 року простежується зростання капіталу банку на 58 976 тис. грн та 16 425 тис. грн відповідно, і, як результат, маємо збільшення прибутку у 2013 р. на 217,091 тис. грн, а у 2014 р. – на 117,373 тис. грн.

Розрахунок впливу на прибуток зміни розміру дохідності активів представлено у таблиці 5.

Таблиця 5
Розрахунок впливу дохідності активів на прибуток банку ПАТ «Банк «Київська Русь»

Показник	2011	2012	2013	За 3 квартали 2014
Вплив дохідності активів на прибуток	-8,894	103,665	-649,918	-1417,694

Рівень ефективності використання активів у досліджуваному банку призводить до зменшення його прибутку у 2011 р. – на 8,894 тис. грн, у 2013 р. – на 649,918 тис. грн, за 3 квартали 2014 р. – на 1417,694. І лише у 2012 р. на 103,665 тис. грн прибуток зріс за рахунок збільшення рівня дохідності активів банку. Це свідчить про те, що у банку недостатньо налагоджена система роботи з активами.

Розрахунок впливу на прибуток зміни мультиплікатора капіталу представлено у таблиці 6.

Таблиця 6
Розрахунок впливу мультиплікатора капіталу на прибуток банку ПАТ «Банк «Київська Русь»

Показник	2011	2012	2013	За 3 квартали 2014
Вплив мультиплікатора капіталу на прибуток	-65,971	-102,839	474,406	85,792

Мультиплікатор капіталу – це показник максимальної здатності банку залучати депозити і видавати кредити чи розширювати ланку «депозит – позичка» у розрахунку на одну грошову одиницю свого капіталу, тобто мультиплікатор – це важіль управління банком, структурою власного і залученого капіталу, за допомогою якого він повинен забезпечити потрібну структуру капіталу (співвідношення власного і залученого капіталу), тобто бажану збалансованість між капіталною базою (власним капіталом) і її можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів. Іншими словами, це здатність капіталу банку залучати в оборот додаткові гроші, не порушуючи стійкої і дохідної роботи банку [1, с. 405].

Протягом 2011–2012 рр. даний показник мав негативний вплив на прибуток банку -65,971 тис. грн та 102,839 тис. грн відповідно. Протягом останніх років рівень ефективності управління ресурсами позитивно впливав на розміри прибутку: у

2013 р. – спостерігалось зростання прибутку на 474,406 тис. грн, а за 3 квартали 2014 р. – на 85,792 тис. грн.

Розрахунок впливу рентабельності доходу на прибуток банку представлено у таблиці 7.

Таблиця 7
Розрахунок впливу рентабельності доходу на прибуток банку ПАТ «Банк «Київська Русь»

Показник	2011	2012	2013	За 3 квартали 2014
Вплив мультиплікатора капіталу на прибуток	346,519	1203,876	2103,422	-1615,472

Рівень рентабельності доходу відображає ефективність контролю за витратами, та розраховується як відношення чистого прибутку до операційних доходів.

Таким чином, з таблиці 7 видно, що у 2011 році прибуток ПАТ «Банк «Київська Русь» зріс за рахунок зміни рівня рентабельності доходу на 346,519 тис. грн, у 2012 р. – на 1203,876 тис. грн, у 2013 – на 2103,422 тис. грн відповідно, за 3 квартали 2014 року банк мав збитки у розмірі 1615,472 тис. грн за рахунок зменшення рентабельності доходу.

На заключному етапі проведемо перевірку правильності розрахунків:

$$\begin{aligned}
 &2011 \text{ р.: } 93,347 + (-8,894) + \\
 &\quad + (-65,971) + 346,519 = 365 \text{ тис. грн} \\
 &2012 \text{ р.: } 83,298 + 103,665 + \\
 &\quad + (-102,839) + 1203,876 = 1288 \text{ тис. грн} \\
 &2013 \text{ р.: } 217,091 + (-649,918) + \\
 &\quad + 474,406 + 2103,422 = 2145 \text{ тис. грн} \\
 &\text{За 3 кв. 2014 р.: } 117,373 + (-1417,694) + \\
 &\quad + 85,792 + (-1615,472) = -2830 \text{ тис. грн}
 \end{aligned}$$

Отже, якщо порівняти дані з таблиці (див. табл. 3) та дані кінцевої перевірки, можна зробити висновок, що факторний аналіз проведений вірно та вплив кожного з факторів відповідає дійсності.

Висновки і пропозиції. У процесі дослідження було проведено аналіз впливу певних факторів на прибуток банку та розроблено модель формування прибутку банку. Основними факторами визначено зміну розміру статутного капіталу банку, рівень дохідності активів, мультиплікатор капіталу та рівень рентабельності доходу. Проаналізовано, наскільки кожен з факторів вплинув на прибуток банку у кожному із періодів. Під час проведення розрахунків було виявлено, що рівень дохідності активів призводить до збитку банку, оскільки має негативну тенденцію. У зв'язку з цим рекомендується вдосконалити або змінити підхід до управління активами у досліджуваному банку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналіз банківської діяльності [Текст] : підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін. ; За ред. А.М. Герасимовича. – Вид. 2-ге, без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 600 с. – ISBN 966-574-567-0.
2. Кочетков В.М., Омельченко, О.В. Основи аналізу комерційного банку [Текст] : навч. посібник. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 96 с. – ISBN 966-7942-66-X.
3. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління прибутком банку [Текст] : навчальний посібник / О.А. Криклій, І.В. Сало. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с. – ISBN 978-966-680-312-5.
4. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа / Аналіз доходів, ви-

- трат і прибутку банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com.ua/18100713/bankivska_sprava/analiz_dohodiv_vitrat_pributku_banku.
5. Сало І.В. Необхідність аналізу показників прибутку банку [Текст] / І.В. Сало, О.О. Лисянська. – 2010. Збірник наукових праць УАБС НБУ.
 6. Наукова бібліотека «Буковина» / Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://buklib.net/component?option=com_jbook/task/view/Itemid,99999999/catid,126/id,3567.
 7. Офіційний сайт ПАТ «Банк «Київська Русь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : kruss.kiev.ua.